

E. KEZILAHABI: SHAABAN ROBERT WA PILI*

F. E.M.K. Senkoro
Idara ya Kiswahili
Chuo Kikuu cha Dar es Salaam

Utangulizi

Katika mwaka wa 1954, Shaaban Robert alisema yafuatayo kuhusu kuamua kwake kuandika kwa lugha ya Kiswahili:

Labda maandiko bora kuliko ya kalamu yangu nyonge yamekwisha kuwa katika Afrika ya Mashariki. Lakini mashaka ya lugha zake ngeni si madogo. Yawalazimu wenyeji kunyonya kwa taabu maarifa yake kama watoto walishwao kwa chupa badala ya matiti ya mama zao. Maandiko yangu yatakuwa katika lugha moja kubwa ya Afrika Mashariki. Kwa kufanya hivi, watu wengi wataweza kunyonya kwa matiti waliyozoea. Hivyo nitafanya sehemu yangu ndeogo ya msaada katika maendeleo ya nchi yangu.¹

Kwa kusisitiza wazo hilo, miaka 24 baadaye, E. Kezilahabi naye alisema:

Leo, 1978, hapana haja ya mwandishi wa Kiswahili kujitetea. Mwandishi wa Kiswahili hana haja tena ya kujibu swali kama: Kwa nini ulikata shauri kuandika riwaya zako katika Kiswahili. Swali hili nimeulizwa mara nyingi. Siku hizi silijibu. Hali ilivyo sasa Afrika Mashariki, mwandishi anayepaswa kuwekwa jukwaani kujibu maswali ya umma ni yule anayeandika katika lugha ya wale waliomtawala, hapa Tanzania ikiwa ni lugha ya Kiingereza.²

Sitaki kutumia nafasi ndefu wala lugha kali kukemea hali iliyopo leo hii hapa Tanzania ambako bado tunawalisha vijana wetu katika Sekondari na Vyuo Vikuu kwa chupa badala ya titi halisi la mama yao, kwani hapa si mahali pake. Leo ni siku ya furaha. Kwa hiyo hata sitaki kueleza masikitiko yangu kuhusu kukosekana kwa sera ya lugha na hata sera ya utamaduni kwa jumla hapa nchini hadi leo, miaka zaidi ya 30 baada ya uhuru, ijapokuwa wataalamu wa Kitanzania wa kuandaa sera hizo wapo. Wala leo sitaki kutoa lawama zangu kwa wanasiasa kuhusu ahadi zao majukwaani kwamba serikali itafanya "juu chini" kuhakikisha kuwa sera hiyo inaandaliwa "mwaka huu"; kwani hapa pia si mahali pake. Leo ni siku ya kusherehekea. Kwa hiyo, sitaongea kuhusu lugha ya mchanganyiko wa ajabu unaoibisha inayotumiwa na wabunge wetu kiasi ambacho hata wale wanaowawakilisha wanabaki kushangaa wanapowasiliza wawakilishi wao wanavyokimwaga "kimombo" redioni wakati wa vipindi vya "Leo katika Bunge," kwani

* Hii ni hotuba iliyosomwa kwenye kilele cha Siku ya Kiswahili, iliyoandaliwa na Baraza la Kiswahili la Taifa BAKITA katika Ukumbi wa Chuo cha Usimamizi wa Fedha, Dar es Salaam, Januari 7, 1995. E. Kezilahabi alikuwa ameteuliwa na BAKITA kuwa Mwandishi Bora Tanzania mwaka wa 1995, na niliombwa kuandika maelezo juu ya mwandishi huyu. Maelezo yanahusu yeye ni nani, kazi zake alizoandika ni zipi, na kwa nini amestahili kupata Tunzo ya Shaaban Robert (ya Mwandishi Bora Tanzania).

hapa si mahali pake na huu si wakati wake. Vile vile sitaingilia matamko ya Shaaban Robert na E. Kezilahabi kuhusu lugha ya mwandishi wa Kitanzania, au mwandishi wa Kiafrika Mashariki. Lakini sababu za kutokufanya hivyo ni tofauti na hizo hapo juu. Leo, kama alivyosema E. Kezilahabi miaka 17 iliyopita, hili si tatizo.

Mimi sitaongelea matatizo. Hapa nitaongelea mafanikio. Na baadhi ya mafanikio hayo yako katika jina moja kuu: Euphrase Kezilahabi.

Muhtasari wa Historia ya Euphrase Kezilahabi

Labda nianze mwanzo kabisa.

E. Kezilahabi alizaliwa tarehe 13 Aprili, 1944, katika kisiwa cha Ukerewe kilichoko katika Ziwa Victoria - kama liljulikanavyo mpaka leo. Maisha ya Kisiwani humo yaliathiri kazi nyingi za fasihi za msanii huyu. Baada ya kusoma katika shule za msingi na sekondari, pamoja na kusomea katika Seminari, mahali ambapo nako pia panaonyesha athari kubwa katika kazi zake za fasihi, mwaka 1967 alijiunga na Chuo Kikuu cha Afrika ya Mashariki, Dar es Salaam, ambako alijipatia shahada ya kwanza. Alipanda kielimu hadi kujipatia shahada ya falsafa, yaani Ph.D. mwaka wa 1985 katika Chuo Kikuu cha Wisconsin-Madison, huko Marekani. Kwa kutambua uanataaluma wake, E. Kezilahabi amepanda ngazi kutoka kwenye kuwa Mkufunzi Msaidizi mwaka wa 1971 hadi kuwa Profesa Mshiriki mwaka 1987. Ni mwanachama wa vyama mbalimbali vya kitaaluma, na pia ni mtafiti ambaye ameshughulikia nyanja mbalimbali za fasihi na lugha ya Kiswahili. Moja ya dalili za kuonyesha kutambuliwa kwake kimataifa, ni kule kuteuliwa kwake kuwa mmoja wa majaji wa kuamua nani apewe Zawadi ya Uandishi ya Jumuiya ya Madola ya mwaka 1994. Kezilahabi ameo na ana mke mmoja tu na watoto watatu.

Vitabu vya E. Kezilahabi

Hadi sasa Kezilahabi ameandika vitabu kumi vikiwemo riwaya nne: **Rosa Mistika**, **Kichwamaji**, **Dunia Uwanja wa Fujo**, na **Gamba la Nyoka**. Pia ameandika riwaya fupi za **Nagona na Mzingile**. Riwaya yake ndefu ya tano, ambayo ameipa jina la **Watetezi**, bado iko katika maandalio ya mwisho. Ameandika vile vile diwani mbili za ushairi, **Kichomi na Karibu Ndani**. Alishirikiana na C.K. Omari na W. Kamera wakatoa vijitabu viwili vya **Methali na Misemo Kutoka Tanzania: 1 & 2**. Alimaliza kuandika tamthilia yake ya kwanza aliyoiipa jina la **Kaputula la Marx** mwaka 1978, ijapokuwa sasa ndipo wachapishaji wamepata ujasiri wa kuamua kuitoa, baada ya kuingia kwa mfumo wa vyama vingi, nadhani. Itatolewa na Matibaa ya Chuo Kikuu cha DSM katikati ya mwezi ujao kwa lugha mbili, kwa Kiingereza ikijulikana kama **The Baggy Trousers of Marx**. Kezilahabi ni mwandishi vile vile wa hadithi fupi. Kati ha hizo zipo za "Wasubiri Kifo," "Mayai Waziri wa Maradhi" (mwanzoni akiita "Majira"), "Cha Mnyonge Utakitapika Hadharani," "Utapiamlo," na za hivi karibuni zaidi za "Magwanda Kubilya na Vyama Vingini" na "Ulingo wa Uchaguzi." Vitabu vingi vya mwandishi huyu vimetafsiriwa kwa lugha mbalimbali za kimataifa, zikiwemo za Kijapani, Kichina, Kiingereza, Kijerumani, na Kitaliano. Ninajua kuwa kulikuwa na mpango wa kutengeneza filamu ya **Rosa Mistika** ambayo nina uhakika ingeanza kuziba pengo la filamu na video zenye kushughulikia maisha halisi ya Mtanzania na Mwafrika kwa jumla. Nia yangu kubwa katika makala hii ni kuwaonjesheni Ukezilahabi kwa kudondoa kutoka hapa na pale, tangu riwaya zake, ushairi wake na tamthilia zake. Mara moja moja nitazungumzia kuhusu tanzu hizi na vile ambavyo alimudu kuzihusisha na masuala mbali mbali ya kijamii.

'Nimechoka'

Daima ninapomkumbuka mwandishi E. Kezilahabi popote nilipo, shairi lake la "Nimechoka" ndilo linalonijia mawazoni. Hili ndilo lilikuwa shairi la kwanza alilotusomea sisi

vijana wake, wakati huo tukiwa wanafunzi wake wa sekondari. Baada ya hapo, kila mmoja wetu alitoka akiwa na mori wa ajabu pamoja na imani kubwa ya kwamba sasa bila shaka yeye anaweza kuwa mshairi; sawa na **Song of Lawino** cha Okot p'Bitek kilivyowaathiri washairi wengi waandikao kwa Kiingereza hapa Afrika ya Mashariki enzi zile. Wengine tulijaribu, tukaandika vijishairi viwili vitatu, tukasema, "Aa! Hapa hatuna wito napo" Lakini miongoni mwetu walizuka washairi maarufu, akina Mulokozi, Kahigi na wengine ambao ni matunda ya E. Kezilahabi, na ambao pamoja na mwalimu wao, sasa wameufanya ushairi wa "Nimechoka" usikunjiwe nyuso tena. Nitaanza wasifu huu kwa kusoma beti mbili tu za shairi hili lililotutosa wengi katika bahari kubwa ya ushairi wa Kiswahili:

Nilivyofikishwa hapa, na juu kupandishwa
Na kwa hila gani, au, zilipofungwa
Ncha za waya hii ngumu ya maisha, sijui.
Lakini najiona nimening'inia kama ndege
Aliyenaswa na mtego wa mtoto mdogo.
Mimi, lakini, ni mwanadamu na akili zangu
Timamu. Ninaweza kudondoka, kama nikipenda
Lakini ninaogopa chini naona miti
Iliyochongwa ikifuata usawa wa waya hii
Ikingoja kwa hamu, kama mshikaki kunichoma,
Kunitoboa na kufurahia kimya kimya
Uzuri wa kupita katika mwili mwororo wa binadamu

Hivyo ndivyo alivyoyaona maisha E. Kezilahabi. Lakini hili tutaliongelea kwa undani zaidi baadaye. Tuende kwenye uwanja mwingine. Tutadondoa kutoka katika uwanja wa riwaya.

Katika ziwa Victoria - kama liitwavyo mpaka sasa - kuna kisiwa kijulikanacho kwa jina la Ukerewe, maili thelathini hivi kutoka Mwanza, na kama hakuna ukungu, unaweza kukiona kutoka Usukumani. Katikati ya kisiwa hiki, kuna jengo kubwa la Wajerumani lililosalia mpaka sasa. Karibu na jengo mpaka leo hii kuna mti uliokuwa ukitumika kunyongea watu - watu weusi nafikiri. Jengo hili liko katikati ya kijiji cha Namagondo. Si mbali na jengo hilo alikuwa akiishi Regina.

Huyu ndiye Kezilahabi katika riwaya yake ya mwanzoni kabisa, riwaya ya **Rosa Mistika** ambayo kwa muda mfupi ilimtia katika matata ilipopigwa marufuku na serikali kupitia kwa Chama tawala. Iwapo Shaaban Robert alitwa, na hata mwenyewe kujiitaa "simba wa ushairi wa Kiswahili" ambaye hadi leo hajapatikana wa kumlinganisha, mimi nadhani kwa upande wa riwaya ya Kiswahili, Kezilahabi ni simba ambaye itachukua muda mrefu kumpata wa kumlinganisha naye. Tangu mwanzo huo katika riwaya hii maarufu ya **Rosa Mistika**, tayari mwandishi huyu alianza kushughulikia taswira na falsafa ambayo imekuwa ikiisumbua sana kalamu yake. Tunauona mvingo au mzunguko ambao unatokana na Ziwa Victoria, kisiwa cha Ukerewe, kijiji cha Namagondo, mti, na katikati kabisa yuko Regina. Huu mzunguko na ukatikati anaurudia mwishoni kabisa mwa riwaya hii anapoamua kumweka Regina katika kaburi la katikati, baina ya lile la mtoto wake, Rosa na la mume wake, Zacharia. Mvingo huu na ukatikati huu tunauona ukijitokeza hata katika ushairi wake. Tuangalie, mathalani, ubeti wa kwanza wa shairi la "Dhamiri Yangu" lililopo katika diwani yake ya kwanza ya mashairi ya **Kichomi**.

Dhamiri imenifunga shingoni
Nami kama mbuzi nimefungwa
Kwenye mti wa utu. Kamba ni fupi
Na nimekwishachora duara.
Majani niwezayo kufikia yote nimekula.
Ninaona majani mengi mbele yangu
Lakini siwezi kuyafikia: kamba, kamba.

Umviringo huu umerudiwa katika shairi la "Kisu Mkononi" ambalo hali kadhalika tutatumia ubeti wake wa kwanza tu:

Wakati miaka inaibwa mmoja mmoja,
Kurudi nyuma, kusimama, kupunguza mwendo
Siwezi, kama gurudumu nitajiviringisha.
Mtelemko mkali huu.
Lini na wapi mwisho sijui.

Haya ndiyo maisha, na dhamira hii ya maana ya maisha nayo imemshughulisha sana mwandishi wetu huyu. Huu ni mviringo au mzungo ambao unajitokeza hata katika riwaya fupi ya **Nagona** ambako ngoma ya ushindi inachezwa katikati ya duara, kama asemavyo:

Ngoma hiyo ilipolia mwili wa kila mtu ulianza kutekwa na mtetemeko na msisimko. Mtekwaji alikuwa kama mtu aitikiaye mwito fulani usioweza kuzuilika. Damu ilichemka, na wengi tulijikuta uwanjani bila fahamu. Kabla ya ngoma zote kucheza kwa pamoja, ngoma za aina nne zilikuwa zimateuliwa kucheza katikati ya duara kwa muda usiozidi nusu saa kila ngoma. Wengine walitakiwa kutazama tu kwanza. Ngoma hizi zilikuwa ngoma mashuhuri wakati fulani katika mkondo wa historia. Ngoma yetu ilikuwa pia imeteuliwa kucheza katikati ya duara

Hii ndiyo riwaya na **Nagona**, riwaya ambayo unapoisoma kwa mara ya kwanza si ajabu ukajikuna kichwa kama mtemi asiyejua kusoma. Ni riwaya inayofuata mantiki ya ndoto na fantasia huku ikijengwa na ishara na taswira nyingi mno zinazoongezea mafumbo yake. Hii na **Mzingile** ni riwaya zinazochokoza sana fikra za msomaji. Ni vigumu kumjua hasa huyu Nagona ni nani; naye anaturudisha kule katika mviringo na mzunguko ambao, nionavyo mimi, unaongozwa na falsafa ya Kiafrika inayoyaona maisha katika mzunguko ambao kwao jana na leo huunganishwa, na kesho kwa hakika haiipo, kwani mara iwasilipo hubadilika na kuwa leo iliyojengwa katika misingi ya jana. Kwa maneno mengine, Kezilahabi anatuambia kuwa tunaweza kuukaribia sana ukweli lakini hatuwezi kusema, "Huu hapa!" Maisha ni mviringo wa kutafuta na kujitafuta.

Kutafuta na kujitafuta huku ndiko kunakomfanya mtunzi atumie taswira maarufu ya safari, hasa katika riwaya fupi ya **Mzingile** ambako visasili na tamathali kadhaa zimetumiwa kuonyesha safari ya kumsaka Kakulu ambaye, sawa na Nagona katika riwaya ya kwanza, ni Mkombozi.

Kejeli inayojitokeza mwishoni mwa riwaya ya **Nagona** ni kwamba, katika mashindano hayo ya ngoma, ngoma inayoshinda ni ile yenye fujo na vurugu tupu. Nadhani Kezilahabi analotaka kutuonyesha hapa ni kwamba tangu aseme kuwa *Dunia ni Uwanja wa Fujo*, bado mambo hayajabadilika, na matumizi ya nguvu ndiyo yatakayotuletea mkombozi wa pili.

Labda inatubidi tujiulize sisi wasomaji, ni kwa nini waandishi wengi wa fasihi ya Kiswahili ya Tanzania ya miaka ya 80 na 90 walitoa jawabu hili la fujo, vurumai, vurugu na matumizi ya nguvu kuwa ndilo litakalototoa katika majanga waliyoyaongelea katika kazi zao za fasihi. Je, ni katika vurumai na matumizi ya nguvu ndipo tutampata mkombozi wa wanyonge? Lakini ukombozi huo utapatikanaje iwapo hali ziko kama anavyozieleza katika shairi lake la "Watoto Wawili" ambako anasema:

Mtoto wa tajiri akilia hupewa mkate
Mtoto wa tajiri akilia hupewa picha kuchezea
Akilia mtoto wa tajiri huletewa kigari akapanda
Akiendelea kulia hupanda mgongo wa Yaya
Akikataa kunyamaza ulimwengu mzima hulaumiwa

Mtoto wa masikini akilia hula mchanga

Mtoto wa masikini akilia hupewa mti kuchezea
Akilia mtoto wa masikini huvutwa kashani
Akiendelea kulia hupanda mgongo wa mama ulio uchi
Akikataa kunyamaza wazazi husikitika kimya kimya.

Nagona na Mzingile ni riwaya za majaribio ambazo zinajaribu kutumia nadharia za kifasihi na za kifalsafa za Kiafrika kujenga riwaya mpya ya Kiswahili. Kezilahabi katika riwaya hizi ametoa mchango ambao unatufanya sisi wahakiki wa fasihi ya Kiswahili tuwe na fikra mpya za kuiangalia fasihi hii.

Ucheshi

Naona nimetoka nje ya mipaka ya ahadi yangu ya awali. Isije ikaeleweka kuwa Kezilahabi ni mwandishi ambaye ameyanunia maisha tangu mwanzo hadi mwisho wa uandishi wake. Mwandishi huyu, ambaye jina lake la kishairi ni **Kichwamaji**, anazo kazi ama sehemu za kazi zake ambazo zimejaa ucheshi na hata mizaha mingi; na kwa vile leo ni siku ya nderemo za kumzawadia E. Kezilahabi zawadi ya juu kabisa ya Shaaban Robert katika uandishi wa kubuni, si vibaya kama nikimdongoa E. Kezilahabi mcheshi. Nitaanza na shairi lake la "Wimbo wa Mlevi":

Kama Mungu angewauliza wanadamu
Wanataka kuwa nani kabla ya kuzaliwa
Hilo ndilo lingekuwa swali gumu maishani.
Na watu wangeishi kujutia uchaguzi wao.
Mume angejutia hali yake na mke asingetaka kuwa mke

Mtawala na kabwela, mrefu na mfupi
Mweusi na maji ya kunde, mwembamba na mnene
Wote wangetamani kuwa kinyume cha waliyyo.
Sijui nani angekuwa nani.
Lakini mimi mlevi ningependa kuwa ye yote
Mradi tu niruhusiwe kunywa pombe yangu.

Hapo nyumbani kwa baba Madaka hamjambo!
Ni usiku mi napita nakwenda zangu!

Au tazama anavyowaeleza vijana waliokuja nyumbani kwa Zakaria katika **Rosa Mistika** wakitaka kuwaona binti zake, wakijua fika kuwa Zakaria anawachunga sana binti zake:

Sperantia... alisikia watu wanabisha hodi.
Walikuwa vijana wawili. Mmoja alikuwa na kofia kichwani. Rosa hakuwafahamu.

"Shikamoo mzee!" Zakaria hakisikia.

"Mzee, shikamoo! Tunakusabahi," walipandisha sauti. Zakaria aligeuka nyuma kutazama ni akina nani.

"Marahaba. Karibuni." Alijibu kwa upole. Aliendelea na kazi yake.

"Rosa, walettee viti wakae." Regina alisema:
Rosa alileta viti viwili. Wale vijana walikaa wakitazama upande wa Rosa. Walikuwa bado wakifikiri namna ya kuanza kuzungumza Zakaria alipogeuka tena na kuwauliza kwa upole.

"Mnataka nini watoto wangu?"

"Mzee sisi tunatafuta mayai ya kununua."

"Ooo! Kumbe mnatafuta mayai tu. Ninayo machache. Ninaweza kuwaleteni lakini bei ni senti kumi kila yai; siyo senti tano."

"Lete tu mzee, lete."

Zakaria aliingia ndani ya nyumba. Vijana walibaki nje wakitabasamu. Alitoka na mayai matau mkononi. Walikuwa wakiyapima yale mayai kwa kuelekeza juani hali jicho moja wamefumba waliposhukia viboko vinalia juu ya miili yao.

"Mnafikiri mimi mjinga! Ondokeni hapa!" wale vijana walikimbia bila kuangali nyuma. Walifikiri bado anawafuata. Zakaria aliwasikia kwa mbali wakimtukana.

"Mshenzi, utoza na binti zako!"

Ujumbe Katika Ucheshi

Lakini vile vile isije ikaeleweka kuwa Kezilahabi anapotumia ucheshi anatutaka sisi wasomaji wake tuishie kwenye kucheka tu. Ni ucheshi ambao pia hapo hapo unatakiwa utupe ujumbe fulani. Mfano tulioutoa hapo juu unatuchekesha, lakini pia umetakiwa utufanye tulichambue suala la malezi bora. Je, wazazi tuwe wakali au wapole kiasi gani katika malezi ya watoto? Tazama, kwa mfano; jinsi Kezilahabi anavyoliona kiucheshi, Azimio la Arusha lilivyoasiwa, katika shairi lake la Azimio:

Azimio sasa ni mabaki ya chakula
Kwenye sharubu za bepari
Kalamu inayovuja
Katika mfuko wa mwanafunzi
Vumbi zito
Baada ya ng'ombe kupita ...
Kilichosalia sasa
Ni punje za ulezi
Zilizosambazwa jangwani
Na mpandaji kipofu

Shairi ambao nadhani linachekesha kuliko yote, na linatoa picha ya mambo yalivyo leo kwa usahihi zaidi ya yote ni lile la "Dhifa." Kutokana na ucheshi wake nitalidondoa lote:

Ni chakula cha mchana
Walanchi wameshafika
Wazungu, Wahindi, Waarabu
Weshateka sehemu zao
Chakula ki mezani.
Ni dhifa.

Puani mwa Bwana Mkubwa
Kamasi jeupe lachungulia
Waonao hawaoni
Ila nzi atuae pale
Siyo tu kuliona
Bali kulila kabisa.
Kwa mbwembwe achezsha mbawaze.

Mawaziri wenye kura
Wabunge wapewa magari
Waandishi walosajiliwa
Watangazaji wenye yale yale
Wakereketwa wasokereka

Kimya wamekaa.

Mpambe maskini nyuma amekaa.

Wacheza ngoma wakulima

Warukaruka jukwaani.

Pale pale bila papara

Nzi akunja kiunocho

Kwa shibe anya kabisa.

Ni dhifa.

Wapigapicha msokibali pigeni

Mpambe pia aonekane

Na nnnzi

Na kamaaasi.

Ni dhifa hii.

Moja, mbili, tatu!

Vizazi tazameni

Picha ya wakati huu

Ndiyo hii.

Kaputula la Marx

Niliwahi kumuuliza Kezilahabi kama ni kitabu kipi kati ya vitabu vyake, ambacho hata yeye mwenyewe kilimchekesha zaidi ya vingine alipokuwa akikiandika. Jibu lake lilikuwa, "Kaputula la Marx." Na nilipokuwa nikichukua nakala ya tamthilia hii ili nitumie kwa tukio hili, niliwauliza wachapishaji wake swali hilo hilo. Hawa wamekwisha kumchapishia vitabu zaidi ya vinne. Nao hali kadhalika walijibu kama Kezilahabi. Mimi ungeniluliza swali hili ningekujibu hivyo hivyo. Hata hivyo, nimeamua kuwa, badala ya kuwaonjesha ucheshi wa Kezilahabi katika **Kaputula la Marx**, jambo ambalo ni gumu kwani itanibidi niidondoe tamthilia nzima, nitawaonjesha ufundi wake wa kumshikilia msomaji katika hali ya taharuki kali sana. Ila tu ikumbukwe kuwa tamthilia hiyo ya **Kaputula la Marx** ni mlolongo wa kazi za fasihi zilizotumia mbinu za kejeli na dhilaka pamoja na tashtiti ambazo zimejitokeza sana katika miaka ya 80 na 90 kama njia ya kuonyesha jinsi ambavyo jamii, hasa viongozi, hawakuheshimu amali na ahadi za matukio kama vile ya uhuru, muungano, Azimio la Arusha na miongozo mbalimbali waliojiwekea. **Kaputula la Marx** ni tamthilia inayoonyesha jinsi ambavyo viongozi wetu walijivalia makaputula ya akina Marx na Vimao bila kujua jinsi ambavyo yanawapwaya!

Mfano wa taharuki nitautoa katika hadithi fupi ya "Mayai Waziri wa Maradhi." Nitadondoa sehemu fupi tu ya hadithi hii.

Usiku. Ndugu Mayai Waziri wa Maradhi alikuwa amekaa peke yake nyumbani akitazama buku kubwa la picha alizopiga, za zamani. Mkewe ambaye aligombana naye alikuwa ametoroka siku chache zilizopita kwenda nyumbani kwao. Watoto wake walikuwa wakisoma mashuleni mikoani. Mayai Waziri wa Maradhi alikuwa katika hali ya upweke ndani ya jumba kubwa lililotazamana na Ikulu.

Baada ya kufungua kurasa nyingi za buku la picha ... alipofungua tu ukurasa uliofuata mwili wake ulianza kuwa baridi. Aliogopa kutazama picha iliyokuwa mbele yake. Ilikuwa wakati huu alipoanza kutambua kuwa nje hali ya hewa haikuwa nzuri. Kulikuwa na mvua ya manyonyu na milio ya bundi ilikuwa ikisikika karibu na nvumba vake. Halafu alianza kusikia

milio ya paka karibu na mlango wa nyumba yake. Nje, kulianza kuvuma upepo kidogo. Upepo wenye baridi ulimwingia mwilini, akakumbuka kufunga dirisha.

Aliporudi mezani, picha ile ile ilikuwa bado ikimkodolea macho kwa huruma. Ilikuwa picha ya mtoto wake wa mwisho aliyetwa Ukombozi. Mayai Waziri wa Maradhi alikuwa na tabia ya kuwapa watoto wake majina ya kimapinduzi. Mtoto huyu, Ukombozi, alifariki miaka minne iliyopita akiwa darasa la kwanza. Alifariki katika ajali ya gari. Yeye na mama yake walikuwa wanatoka katika uwanja wa sabasaba. Dreva na mkewe walipona, lakini mtoto alifariki siku chache baadaye hospitalini.

Mayai waziri wa maradhi hakutaka kuitazama tena! Ilimsikitisha sana. Alifunika upesi buku lake na kupiga mwayo. Nje, upepo ulizidi kasi; paka waliendelea kulia karibu na mlango. Bundi walikuwa sasa wamehamia juu ya paa la nyumba yake. Hali ya hofu ilianza kumwingia, akakata shauri kwenda chumba cha kulala. Kabla hajainuka kitini aliona mlango wa nyumba ukifunguka pole pole. Hakuamini macho yake. Alikumbuka kuwa alikuwa ameufunga kwa ufunguo.

Alifungua kitoto cha meza, akatoa bastola. Akawa anautazama mlango. Pole pole mlango ulijifunga wenyewe. Halafu ghafla taa zikazima. Waziri wa Maradhi alilala chini ya meza hali mdomo wa bastola ukitazama mlango Saa tisa usiku aliamshwa na mlango wa kitu kilichokuwa kinagonga dirisha kama ndege anayedonoa sisimizi. Waziri alilitazama kwa uangalifu dirisha lililokuwa linaanza kufunguka. ... Halafu kutoka nje ya dirisha hili alisikia sauti inamwita kwa upole, "Baba! Baba!"

Huyu ndiye E. Kezilahabi ambaye amefaulu kuziandikia hadhira za aina mbalimbali, tangu wale waanza kuingia ulimwengu wa fasihi, hadi wale ambao wanaitazama fasihi katika ufalsafa wake.

Huyu ndiye E. Kezilahabi: Mhakiki adilifu wa jamii yake, fundi wa taharuki, mahiri wa lugha, mshauri na mwalimu wa ushairi, nyakanga wa kutumia mazungumzo au dialogi, hasa katika riwaya na hadithi zake fupi. Huyu ndiye E. Kezilahabi: Mwanatamthilia hodari katika kujaribu kitu kipya, mwenye ucheshi katika maandishi yake, mwanafalsafa anayeongozwa na Falsafa ya Kiafrika kujaribu kuelezea na kuchambua baadhi ya masuala yanayoisumbua jamii yetu.

Huyu ndiye Kezilahabi: Mwandishi aliyeko tayari kutoa kejeli na dhuhaka na tashtiti inayontua kujenga, na kamwe si kubomoa wala kukashifu.

Huyu ndiye Kezilahabi ambaye analo shairi lake fupi kuliko yote liitwalo "Waliozaliwa" linalosema:

Kila kitu tayari! Mstarini!
Moja, mbili, tatu! Kimbia! Hima
Wakati ni mfupi na hakuna aliyeshinda.

Naam, huyu ndiye Kezilahabi ambaye kwa hakika, hata kama wakati ni mfupi, yeye katika uwanja alioboea wa uandishi wa kazi za fasihi ya Kiswahili, tayari ni mshindi, na kama wazee wasemavyo, mcheza kwao hutuzwa. Huyu ndiye Kezilahabi aliyechanda chema kinachostahili kuvishwa pete.

Orodha ya Machapisho ya E. Kezilahabi Yaliyotajwa

Rosa Mistika. Nairobi: East African Literature Bureau, 1971.

Kichwamaji. Nairobi: East African Publishing House, 1974.

Dunia Uwanja wa Fujo. Nairobi: East African Literature Bureau, 1975.

Gamba la Nyoka. Arusha: Eastern African Publications, 1978.

Kichomi. Nairobi: Heinemann, 1974.

Ushairi wa Shaaban Robert. Arusha: Eastern Africa Publications, 1976.

Nagona. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press, 1990.

Karibu Ndani. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press, 1988.

Mzingile. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press, 1990.

Kaputula la Marx. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press, February, 1995.

"Wasubiri Kifo";: Katika P. Mbonde, Mhariri, **Maandishi Toka Tanzania: Hadithi.**
Nairobi: East African Literature Bureau, 1978.

"Mayai Waziri wa Maradhi," katika gazeti la MZALENDO.

"Magwanda Kubilya na Vyama Vingi," katika gazeti la MWANANCHI, Februari 5, 1993, uk.
12.

"Ulingo wa Uchaguzi," katika gazeti la MWANANCHI.

Tanbihi

1. **Amedondolewa** na E. Kezilahabi katika makala yake ya "Utunzi wa Riwaya na Hadithi Fupi" katika Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili, **Makala za Semina ya Kimataifa ya Waandishi wa Kiswahili: Fasihi** (Dar es Salaam) uk. 223.
2. Katika makala na ukurasa huo huo hapo juu.